

Natura 2000- plejeplan

for lysåbne naturtyper og arter
på Naturstyrelsens arealer
2. planperiode 2016-2021
i Natura 2000-område nr.
110 Odense Fjord

Titel:

Natura 2000-plejeplan for lysåbne naturtyper og arter på Naturstyrelsens arealer.

2. planperiode 2016-2021 i Natura 2000-område nr. 110 Odense Fjord

Udgiver:

Naturstyrelsen
Gjøddinggård
Førstballevej 2
7183 Randbøl
www.nst.dk

År:

2017

Foto:

Odense Fjord ved Enebærodde.
Fotograf: Leif Bisschop-Larsen

Kort:

Naturstyrelsen, på baggrund af kortmaterialer i henhold til tilladelse G18/1997 (Kort og Matrikelstyrelsen)

ISBN nr.

[xxxxx]

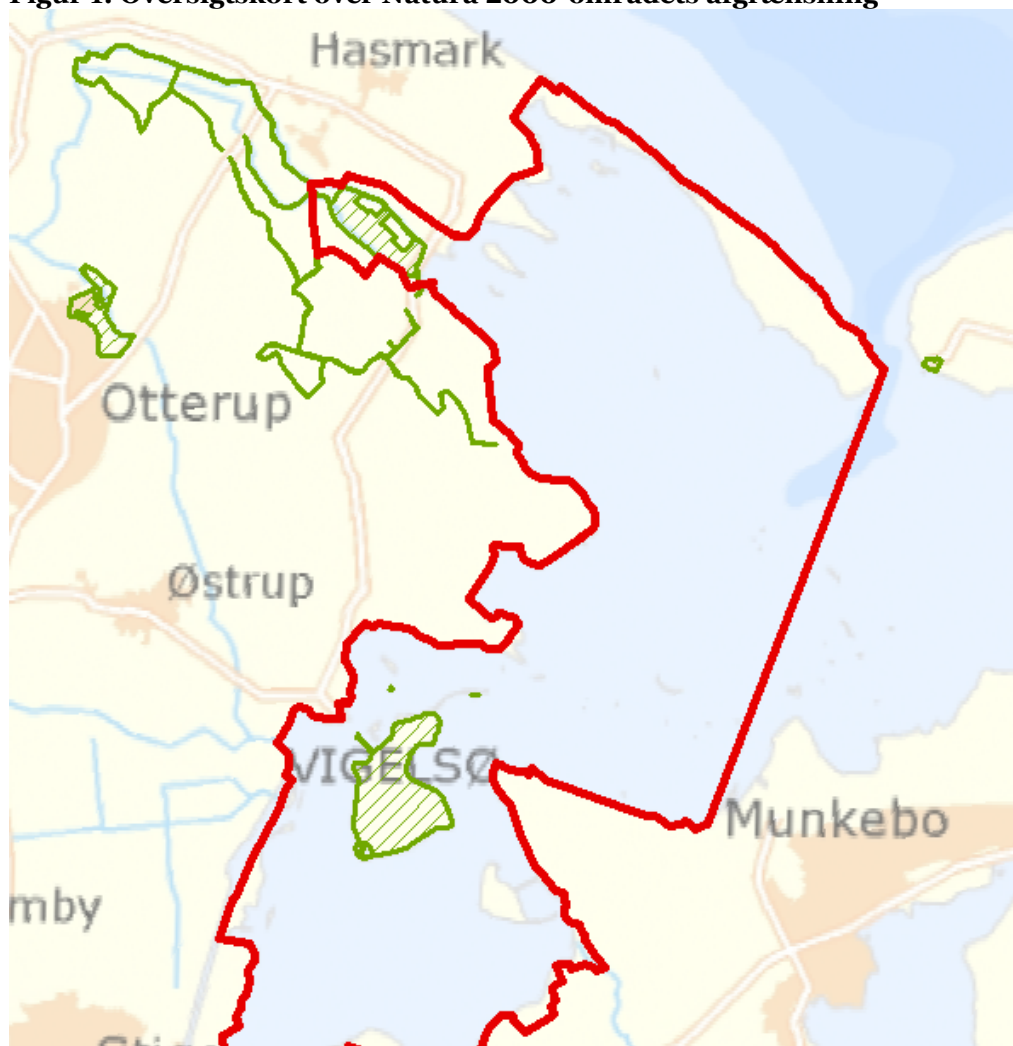
Må citeres med kildeangivelse.

1. Generelt

Der er 20. april 2016 offentliggjort Natura 2000-planer for 252 områder i Danmark.

Denne plejeplan følger op på Natura 2000-planen for område N110 Odense Fjord og vedrører Naturstyrelsens arealer på 183 ha.

Figur 1: Oversigtskort over Natura 2000-områdets afgrænsning

- Natura2000 område
- Naturstyrelsens areal

I denne plejeplan er arealer og indsats opdelt på henholdsvis lysåbne naturtyper og arter knyttet til de lysåbne naturtyper. Bemærk, at Naturstyrelsens samlede arealforvaltning i området er omfattet

af flere planbestemmelser og retningslinjer end dem, der findes i denne plan. For supplerende læsning herom henvises til driftsplanen og det tilhørende Naturplejeark, som kan findes på Naturstyrelsens hjemmeside www.nst.dk.

Naturstyrelsen har udarbejdet et resumé af plejeplanen, som indgår i en kommunal Natura 2000-handleplan. Dette resumé er vedlagt som bilag 1.

Plejeplanen gælder for perioden 2016 -2021 og skal således senest være gennemført med udgangen af år 2021. Plejeplanen vil fortsat være gældende efter 2021 og efterfølgende alene blive ajourført, når der foretages ændringer i udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området, ændringer i Natura 2000- eller driftsplanlægningen eller ændringer i øvrige forhold, der måtte give anledning til at ajourføre plejeplanen.

På baggrund af nærværende plejeplan opdateres Naturplejearket, der er et bilag til enhedens driftsplanlægning, hvor de specifikke plejetiltag vil være beskrevet på lokalitetsniveau, med bl.a. angivelse af naturtilstand, plejemål, plejetiltag, udløb og prioritering (tidsfølge).

Grundlag for prioriteringer og valg

Natura 2000-planen udgør grundlaget for plejeplanens prioriteringer og valg. I de tilfælde hvor der har været forudset en modstrid mellem hensyn til forskellige arter og/eller naturtyper på områdets udpegningsgrundlag, har Natura 2000-planen allerede foretaget denne prioritering.

Overvågning

Natura 2000-indsatsen bliver løbende overvåget i forhold til udpegningsgrundlag og naturværdier via NOVANA overvågningsprogram. Desuden afrapporterer Danmark den nationale indsats vedrørende habitat- og fuglebeskyttelsesdirektiverne til EU-kommissionen hvert 6. år.

I 2016-18 foretager Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning (SVANA) genkortlægning og tilstandsvurdering på alle arealer (lysåbne naturtyper og skovnaturtyper), og resultatet forventes at indgå i kommende basisanalyser for hvert enkelt område i 2019.

Få adgang til MiljøGIS overvågningsdata fra basisanalysen her:

<http://miljoegis.mim.dk/cbkort?profile=natura2000planer2h2014>

2. Områdebeskrivelse

Natura 2000-området består af Habitatområde nr. H94 og Fuglebeskyttelsesområde nr. F75 og har et areal på ca. 5.048 ha.

Odense Fjord afgrænses mod nord af Enebærodde, som rummer Fyns eneste større hedeområde med forekomst af både våd og tør hede samt enekrat.

Den inderste del af Odense Fjord, Seden Strand, er en lavvandet bugt med en middeldybde på mindre end 1 m. Heri udmunder Odense Å, som afvander 31 % af Fyn. Yderfjorden er også lavvandet, men dog med en middeldybde på 2,7 meter. En smal sejlrende vedligeholdes fra Odense havn og ud gennem fjorden. Flere småøer er opstået ved oplæg af fyld fra oprensninger af sejlrenden. Der er to beboede øer og ca. 25 små holme i fjorden. Generelt er området stærkt præget af menneskelige aktiviteter på grund af nærheden til Odense. Omkring Odense Å's udløb og især i den sydlige del af fjorden findes større strandengsarealer.

Strandenge, øer og holme er vigtige yngleområder for klyde, splitterne, havterne og fjordterne. Disse arter fouragerer i de lavvandede fjordområder og lagunesøer, som samtidig er et af Fyns vigtigste raste- og fourageringsområder for vandfugle som sangsvane, knopsvane og blichøne.

Odense Fjord er desuden ynglested for havørn og et vigtigt fourageringsområde for hjejle.

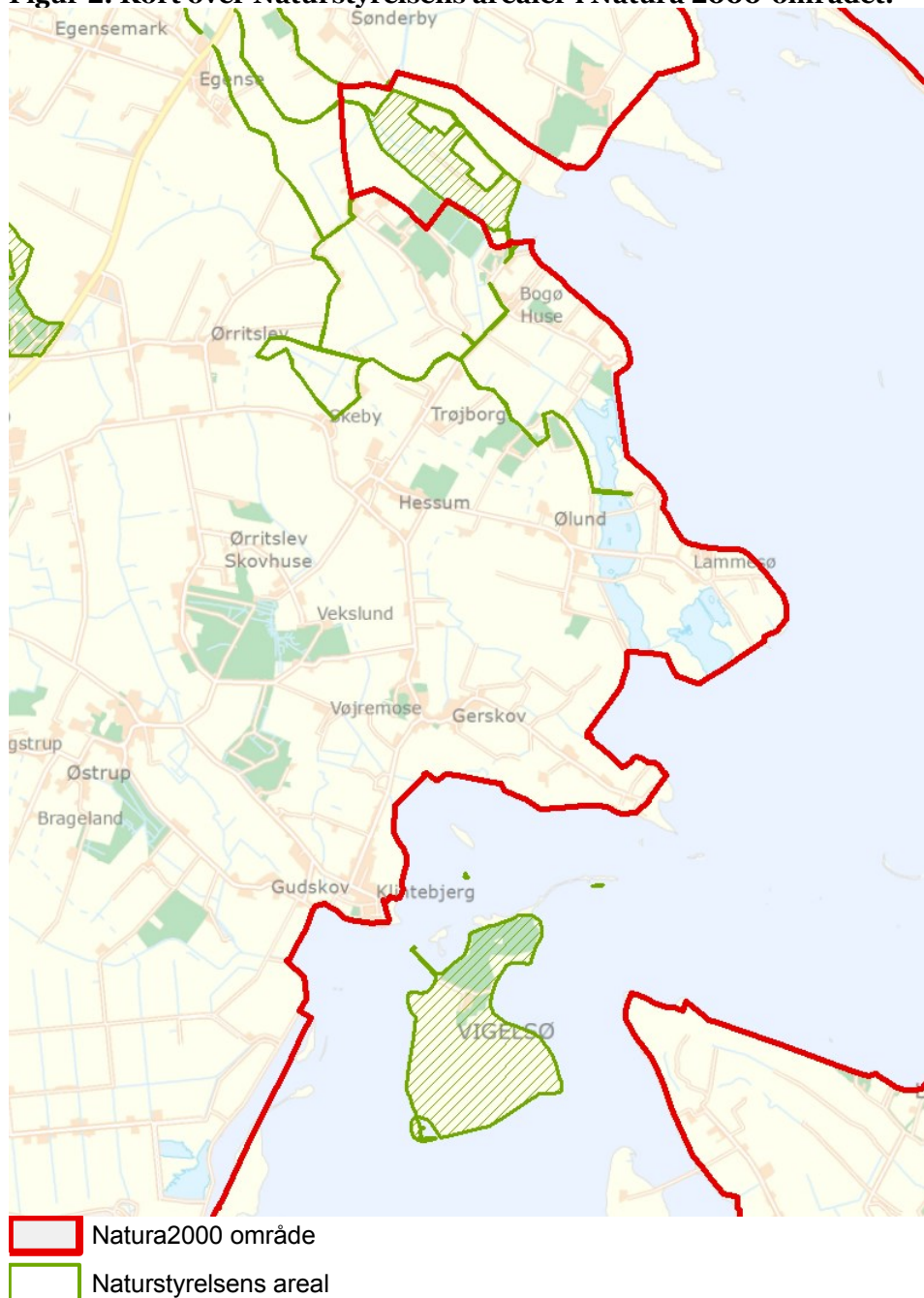
I den inddæmmede Fjordmarken i nordvestenden af fjorden findes artsrige rigkær med forekomst af skæv vindelsnegl.

De fleste småøer i området er omfattet af vildtreservat med helt eller delvist adgangsforbud i fuglenes yngletid. Der er desuden zoner med færdsels- og jagtrestriktioner.

Natura 2000-området ligger i Nordfyn, Odense og Kerteminde kommuner og indenfor Vandområdedistrikt Jylland og Fyn.

For en uddybende beskrivelse af Natura 2000-området, herunder præsentation af udpegningsgrundlaget for området, henvises til [Natura 2000-planen](#). På SVANAs hjemmeside kan der også findes forklaring af begreber mv.

Figur 2: Kort over Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-området.

Inden for området ejer Naturstyrelsen øen Vigelsø, der er udlagt til naturformål. På øens sydlige del er der genskabt en lagune sø med omgivende strandenge, og på den nordlige del er der plantet løvskov. Efter digebrud i storm i december 2013 er det besluttet ikke at retablere diget, men at forsøge at genetablere strandenge ved at skabe en større zone med tidsvise oversvømmelser. Projektet udføres i 2016. Vigelsø er en vigtig lokalitet for en række kystfugle, herunder klyde og terner. Styrelsen ejer ligeledes det inddæmmede areal Fjordmarken i den vestlige del af fjorden. Her findes artsrige forekomster af blandt andet orkidéen sump-hullæbe og skæv vindelssnegl. Sump-hullæbe er ikke en del af udpegningsgrundlaget.

Tabel a: Kortlagte lysåbne naturtyper i plejeplanen

Lysåbne naturtyper (ha)		
	Naturtype	Total
1310	Enårig strandengsvegetation	18,8
1330	Strandeng	35,0
6210	Kalkoverdrev	4,7
7230	Rigkær	1,0
1220	Strandvold med flerårige	0,7
Hovedtotal		60,4

Desuden er der i udpegningsgrundlaget nævnt følgende arter, der forekommer, eller har potentiale til at kunne indfinde sig, i Naturstyrelsens dele af Natura 2000-området:

- Skæv vindelsnegl
- Sangsvane T (F75)
- Havørn TY (F75)
- Rørhøg Y (F75)
- Klyde Y (F75)
- Hjejle T (F75)
- Splitterne Y (F75)
- Fjordterne Y (F75)
- Havterne Y (F75)

3. Status for gennemførelse og erfaringer fra 1. plejeplanperiode

Plejeplanen for 1. planperiode omfattede 3 plejetiltag, hvoraf de 2 er realiseret. De gennemførte indsatser omfattede, græsning på 56 ha i dele af planperioden samt rydning af opvækst på 1 ha. Der er ikke gennemført aktiv lukning af dræn og grøfter på 3 ha og pga. digegennembrud var der 25 ha, som ikke blev græsset sidst i planperioden. Naturstyrelsen har gennemført en evaluering i form af en statusopgørelse og overvejelser om hvilke erfaringer, der kan drages af første planperiode.

Tabel b: Status for gennemførelse af plejeplanens mål for 1. planperiode 2009-2015.

Gennemførte indsatser (antal)	2	Gennemførte indsatser (areal)	56 (31) ha	100 (55) %
Ikke-gennemførte indsatser (antal)	1 (2)	Ikke-gennemførte indsatser (areal)	3 (28) ha	5 (50) %

Tabel c: Oversigt over konkrete plejetiltag der ikke er gennemført med begrundelse

Natur type	Naturtype navn	Plejemål	Plejetiltag	ha	Begrundelse for manglende gennemførelse
1330	Strandeng	Naturtypebevarende pleje	Græsning	25	Efter digebrud i storm i december 2013 blev strandengen overskyldt med havvand. Det blev besluttet ikke at retablere diget, men at etablere strandenge og især skabe en større zone med tidsvise oversvømmelser til gavn for vadefugle. I forbindelse med Natura 2000-basisanalyse 2016-2021 er der kortlagt 26,8 ha strandenge (habitatnaturtyperne 1310 Enårig strandengsvegetation og 1130 Strandeng). Efter oversvømmelsen er der højst 1,8 ha strandeng tilbage inden for digerne. Der er med det nye projekt, som anlægges i 2016, skabt bedre grundlag for

					udvikling af naturlig strandeng med naturlig hydrologi. Tilmed er strandengen sikret generelle vandstandsstigninger, idet terrænet på de tidligere landbrugsjorder bliver reguleret, så det med tiden kan udvikle sig til at blive de højere liggende dele af en strandeng. Det vurderes at Natura 2000 planens mål på sigt kan opfyldes.
1330	Strandeng	Forbedring af hydrologi	Aktiv lukning af dræn og grøfter	2	Der er foretaget en hydrologisk forundersøgelse af Nordfyns Kommune, som viser at tiltaget vil få opstrøms effekter på private jorder og kræve at landbrugsjord tages ud af drift. Der har i den forbindelse været koordineret lodsejermøder mod et projekt, som kunne gøre det muligt. Efterfølgende er der arbejdet på en alternativ løsning, som skitserer et mere snævert projekt. En realisering af den løsning afventer at der sker en genkortlægning af arealer og at der sker en afvejning af de forskellige habitat- og fuglebeskyttelsesinteresser.
		Udvikling mod 7230 Riggær	Aktiv lukning af dræn og grøfter	1	Der er foretaget en hydrologisk forundersøgelse af Nordfyns Kommune, som viser at tiltaget vil få opstrøms effekter på private jorder og kræve at landbrugsjord tages ud af drift. Der har i den forbindelse været koordineret lodsejermøder mod et projekt, som kunne gøre det muligt. Efterfølgende er der arbejdet på en alternativ løsning, som skitserer et mere snævert projekt. En realisering af den løsning afventer at der sker en genkortlægning af arealer og at der sker en afvejning af de forskellige habitat- og fuglebeskyttelsesinteresser.

Tabel d: Oversigt over konkrete artstiltag der ikke er gennemført med begrundelse

Art (navn)	Artstiltag	Begrundelse for manglende gennemførelse
Klyder	Anden særlig udformning af arealplejen.	Efter digebrud i storm i december 2013 er det besluttet ikke at retablere diget, men at etablere strandenge og især skabe en større zone med tidsvise oversvømmelser. Der er med det nye projekt, som anlægges i 2016, skabt bedre grundlag for etablering og sikring af levesteder for klyden.

Tabel d1: Oversigt over ikke-planlagte plejetiltag der er gennemført, som gavner arter eller naturtyper i udpegningsgrundlaget.

Natur-type	Natur-typenavn	Plejemål	Plejetiltag	ha	Begrundelse for gennemførelse af ikke planlagt plejetiltag
1330	Strandeng	Udvikling mod strandeng	Terrænregulering	26-30	Efter digebrud under storm i december 2013 blev strandengen overskyldet med havvand. Det blev besluttet ikke at retablere diget, men at etablere strandenge og især skabe en større zone med tidsvise oversvømmelser til gavn for vadefugle. Til gengæld er der med det nye projekt, som anlægges i 2016, skabt bedre grundlag for udvikling af naturlig strandeng med naturlig hydrologi. Tilmed er strandengen sikret generelle vandstandsstigninger, idet terrænet på de tidligere landbrugsjorder bliver reguleret, så det med tiden kan udvikle sig til at blive de højere liggende dele af en strandeng.
Art (navn)	Artstiltag	Begrundelse for gennemførelse af ikke planlagt artsplejetiltag			
Klyder	Anden særlig udformning af arealplejen.	Efter digebrud i storm i december 2013 er det besluttet ikke at retablere diget, men at etablere strandenge og især skabe en større zone med tidsvise oversvømmelser. Der er med det nye projekt, som anlægges i 2016, skabt bedre grundlag for etablering og sikring af levesteder for klyden.			

Generelle bemærkninger og konkrete erfaringer i forhold til 1. generations plejeplanlægning

Generelle bemærkninger

Generelt har der efter stormen i 2013 med digegennembrud på Vigelsø til følge foregået et stort arbejde for at sikre levesteder for klyde og en strandeng præget af mere naturlig hydrologi. "Naturkatastrofen" har betydet at den gældende drifts- og plejeplan ikke kunne følges.

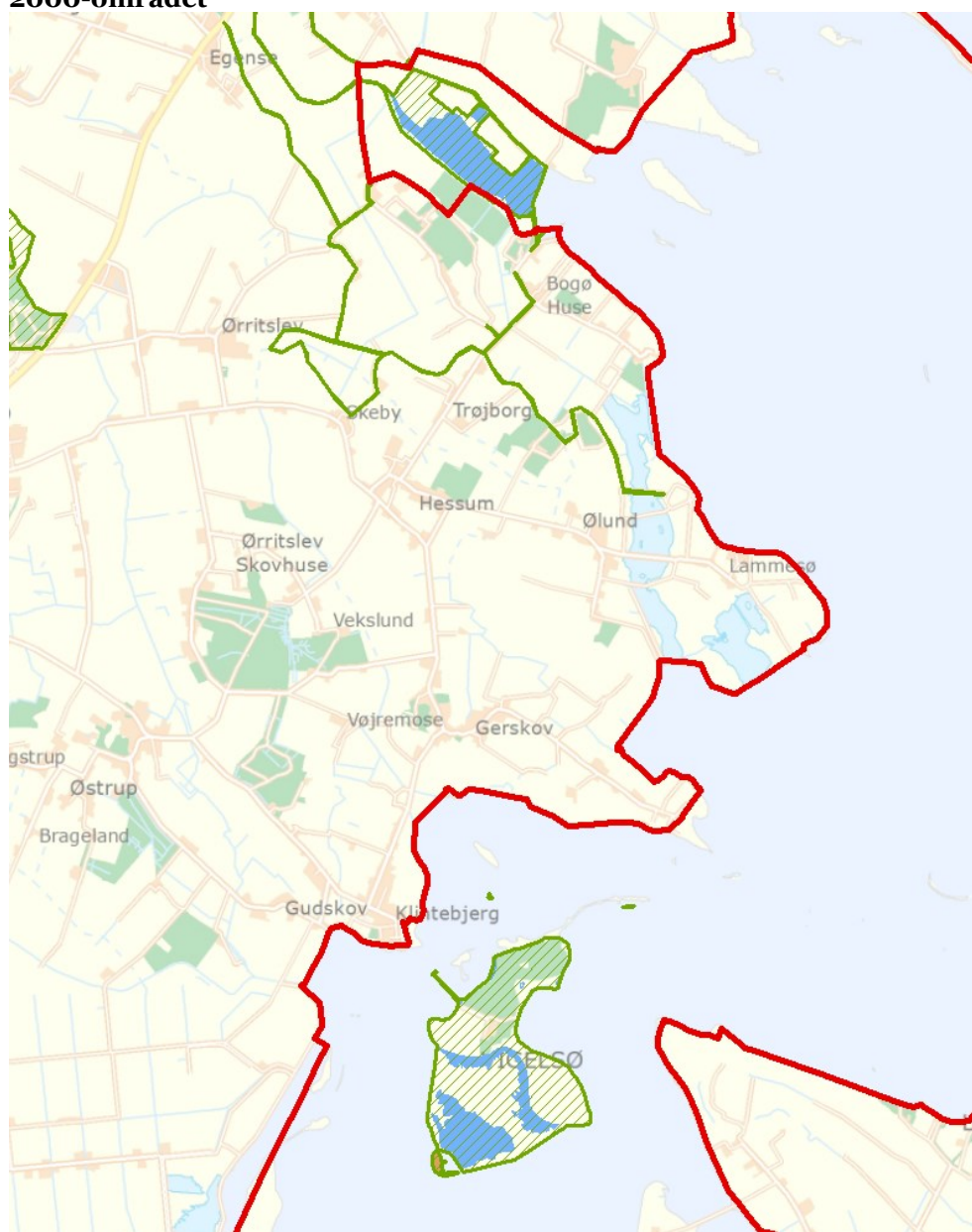
Mulighederne for et projekt som kunne forbedre naturlig hydrologi i Fjordmarken vurderes ikke realiserbart inden for kort sigt og der må på den baggrund undersøges om udvikling af mere rigkær kan ske ved at skabe større sammenhæng mellem eksisterende naturtyper samt at sikre og forbedre deres tilstand. En alternativ løsning, som skitserer et mere snævert projekt er også foretaget. En realisering af den løsning afventer at der sker en genkortlægning af arealer og at der sker en afvejning af de forskellige habitat- og fuglebeskyttelsesinteresser.

Konkrete erfaringer

- Der vurderes at være behov for at justere plejetiltaget græsning ved at målrette græsningstrykket forskellige steder i Fjordmarken.
- Det vurderes at plejetiltaget rydning af opvækst kræver løbende opfølgning.

4. Mål og plejetiltag

Figur 3: Oversigt over lysåbne naturtyper og planlagte indsatser i Natura 2000-området

- Natura2000 område
- Naturstyrelsens areal
- Lysåbne habitatnaturtyper med planlagt indsats
- Lysåbne habitatnaturtyper uden planlagt indsats

Plejeplanen er udarbejdet i overensstemmelse med Natura 2000-planens målsætninger og adresserer konkret følgende områdespecifikke retningslinjer fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres sammenhæng mellem forekomster af kalkoverdrev og rigkær med henblik på at gøre arealet mere robust overfor a) pludselige hændelser (f.eks. ekstreme vejrforhold), b) klimaændringer c) for at mindske randpåvirkninger fra omkringliggende landbrugsarealer eller d) for at bidrage til etablering af større driftsenheder.
- Tilstanden af levestederne for klyde, havterne og splitterne forbedres, således at 75 % af de kortlagte levesteder for klyde og havterne samt levestedet for splitterne får en god naturtilstand i overensstemmelse med arternes krav til ynglelokalitet.
- Der gennemføres en grundlæggende indsats på hedearealer med henblik på forbedring af naturtilstanden ved enten efterfølgende pleje eller periodevis rydning/skrælning/afbrænding.
- Der iværksættes en bekæmpelse af invasive arter på naturtypen strandvold med flerårige planter med fokus på arealer med en forekomst på over 10 %.
- Naturstyrelsen vil være særlig opmærksom på våd hede, tør hede, enekrat og rigkær samt ynglefuglen splitterne, som har en væsentlig forekomst i området (jf. områdets målsætning) og er i tilbagegang.

I dette afsnit beskrives Naturstyrelsens *mål* for de ovenstående lysåbne naturtyper og arter i denne planperiode. Der kan være flere mål for et givent areal med en naturtype, og det samme kan være tilfældet for en art.

Desuden præsenteres de typer af *plejetiltag*, som Naturstyrelsen vil anvende på baggrund af Naturstyrelsens erfaringer og bedste viden om naturpleje, der blandt andet omtales i det vejledende indsatskatalog for N2000-plejeplanlægning for lysåbne naturtyper, Skov- og Naturstyrelsens Naturplejestrategi (1999), Naturstyrelsens plejebog om 'Græsning og høslæt i naturplejen', Naturstyrelsens plejebogsserie for henholdsvis overdrev, ferske enge, søer, strandenge, hede, mose, små vandhuller samt Naturstyrelsens Naturportal.

På et areal kan der forekomme mere end én slags plejetiltag, ligesom der kan være fastlagt flere tiltag for en art.

Arealtallene i tabellerne udtrykker Naturstyrelsens vurdering af omfanget af de enkelte plejetiltag, der vil blive gennemført i plejeplanens periode. I Naturplejemarket der ligger som bilag til driftsplanen fremgår Naturstyrelsens vurdering af plejebehovet for de løbende samt enkeltstående plejetiltag, herunder med en angivelse af lokaliteten, en prioritering af tidsfølgen på plejetiltagene, naturtilstanden og plejebehovet.

Plejemål og plejetiltag for lysåbne naturtyper

Der vil på de lysåbne naturtyper i dette Natura 2000-område blive foretaget *løbende* pleje, med henblik på opretholdelse af naturtypen i form af henholdsvis græsning på strandenge og rigkær samt rydning af vedagtige planter på rigkær.

Der foretages endvidere *enkeltstående* indgreb i form af hegning og andre anlæg vedrørende græsning på strandenge og rigkær. Der skete i december 2013 et digegennembrud, som betød, at de inddigede strandenge blev oversvømmet. Der gennemføres derfor et større naturprojekt, hvis formål er at genskabe de strandenge, der blev oversvømmet ved digegennembruddet. Med det nye projekt vil der skabes nye strandenge med naturlig hydrologi. Samtidig tilgodeses ynglefugle ved genskabelse af prædationsfrie øer.

Tabel e: Plejemål for lysåbne naturtyper

Målsatte habitatnaturtyper (ha)				
		Naturtype	Målsætning	Total
Eksisterende habitatnatur	1310	Enårig strandengsvegetation	Sikring af naturtypen	0,1
			Udvikling mod 1330 Strandeng	18,8
			Forbedring af hydrologi	18,8
			Naturlig dynamik	0,1
	1330	Strandeng	Sikring af naturtypen	27,0
			Udvikling mod 1330 Strandeng	8,0
			Forbedring af hydrologi	8,0
			Naturlig dynamik	0,9
	6210	Kalkoverdrev	Naturtypebevarende pleje	26,1
			Sikring af naturtypen	4,7
	7230	Rigkær	Naturtypebevarende pleje	4,7
			Sikring af naturtypen	1,0
	1220	Strandvold med flerårige	Naturtypebevarende pleje	1,0
			Sikring af naturtypen	0,7
			Naturlig dynamik	0,7

Tabel f: Planlagte løbende plejetiltag af hensyn til lysåbne naturtyper

Areal omfattet af indsatsen (ha)					
		Naturtype	Plejetiltag	Omfattet af eksisterende planlægning	Total
Eksisterende habitatnatur	1310	Enårig strandengsvegetation	Græsning	Eksisterende	18,8
			Andet areal uden drift	Eksisterende	0,1
	1330	Strandeng	Græsning	Eksisterende	15,1
			Andet areal uden drift	Eksisterende	0,9
	6210	Kalkoverdrev	Græsning	Eksisterende	4,7
			Rydning af opvækst	Eksisterende	4,7
	7230	Rigkær	Græsning	Eksisterende	1,0
			Rydning af opvækst	Eksisterende	1,0
	1220	Strandvold med flerårige	Andet areal uden drift	Eksisterende	0,7

I tabel f er der en opdeling i to kategorier "eksisterende" og "nye":

- "Eksisterende": Kategorien dækker over de tilfælde, hvor det pågældende plejetiltag allerede er omfattet af den eksisterende driftsforvaltning eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at plejetiltaget vil blive gennemført i plejeplanperioden.
- "nye": Kategorien omfatter de tiltag, der alene gennemføres for at opfylde målene i N2000-planerne for 2016-2021.

Tabel g: Planlagte enkeltstående plejetiltag af hensyn til lysåbne naturtyper
Areal omfattet af indsatsen (ha)

		Naturtype	Plejetiltag	Omfattet af eksisterende planlægning	Total
Eksisterende habitatnatur	1310	Enårig strandengsvegetation	Hegning	Eksisterende	18,8
			Andre anlæg vedr. græsning - ikke hegn	Eksisterende	18,8
			Ophør med vedligeholdelse af afvanding	Nyt	18,8
	1330	Strandeng	Hegning	Eksisterende	15,1
			Andre anlæg vedr. græsning - ikke hegn	Eksisterende	15,1
			Ophør med vedligeholdelse af afvanding	Eksisterende	19,0
				Nyt	8,0
	6210	Kalkoverdrev	Hegning	Eksisterende	4,7
			Andre anlæg vedr. græsning - ikke hegn	Eksisterende	4,7
	7230	Rigkær	Hegning	Eksisterende	1,0
			Andre anlæg vedr. græsning - ikke hegn	Eksisterende	1,0

I tabel g er der en opdeling i to kategorier "eksisterende" og "nye":

- "Eksisterende": Kategorien dækker over de tilfælde, hvor det pågældende plejetiltag allerede er omfattet af den eksisterende driftsforvaltning eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at plejetiltaget vil blive gennemført i plejeplanperioden.
- "nye": Kategorien omfatter de tiltag, der alene gennemføres for at opfylde målene i N2000-planerne for 2016-2021.

Plejemål og plejetiltag for arter

Som hovedregel vil arterne på udpegningsgrundlaget have gavn af plejetiltagene for naturtyperne i de områder som arten er eller potentielt kan blive tilknyttet. Disse plejetiltag fremgår af tabel f og g.

Af hensyn til arten havterne gennemføres specifikke artsplejetiltag. Det vurderes, at indsatsen for at retablere strandenge efter digegennembruddet også vil gavne arterne klyde og hjejle. Indsats mod prædation ved dels bekæmpelse af ræve, der i perioder kommer til Vigelsø, dels ved at etablere øer som følge af førnævnte naturforbedringsprojekt vurderes også at gavne arter som splitterne og fjordterne.

Naturstyrelsen planlægger ikke yderligere indsats for arterne skæv vindelsnegl, sangsvane, havørn og rørhøg end de plejetiltag, der er oplyst under plejeplanerne for de lysåbne naturtyper.

Tabel h: Mål for arter

Målsatte arter (antal)		
Art	Navn	Målsætning
A194	Havterne	Sikring af artens levested
		Beskyttelse mod forstyrrelser

Tabel i: Specifikke artsplejetiltag

Indsatser for arter (antal)		
Art	Navn	Indsatstype
A194	Havterne	Færdselsregulering ved skiltning
		Begrænsning af prædation
		Slåning - dvs. uden fjernelse af det afslåede

I tabel i er der en opdeling i to kategorier "eksisterende" og "nye":

- "Eksisterende": Kategorien dækker over de tilfælde, hvor det pågældende plejetiltag allerede er omfattet af den eksisterende driftsforvaltning eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at plejetiltaget vil blive gennemført i plejeplanperioden.
- "nye": Kategorien omfatter de tiltag, der alene gennemføres for at opfylde målene i N2000-planerne for 2016-2021.

Ændring af naturtype

Nogle af Natura 2000-områdets arealer uden habitatnatur skal udvikle sig til naturtyper på sigt, og udvalgte arealer med eksisterende naturtyper skal blive til andre naturtyper end dem, der forekommer i dag. Der skete i december 2013 et digegennembrud, som betød, at de inddigede strandenge blev oversvømmet. Der gennemføres derfor et større naturprojekt, hvis formål er at genskabe de strandenge, der blev oversvømmet ved digegennembruddet. Det indebærer, at strandengene først forsvandt, og nu igen er under etablering. Derfor registreres hændelsen i plejeplanen som en ændring af naturtypen. Tabel J nedenfor viser at de naturtyper, der var der inden digegennembruddet konverteres, og tabel J viser den planlagte udvidelse af naturtyper som følge af naturprojektet.

Tabel j: Planlagte udvidelser af naturtyper

Udvidelse af naturtyper (ha)	
Målsætning	Total
Udvikling mod 1330 Strandeng	26,8

Tabel k: Planlagte konverteringer til anden naturtype

Konvertering af naturtyper (ha)		
	Naturtype	Total
1310	Enårig strandengsvegetation	18,8
1330	Strandeng	8,0

For naturtypen strandeng er det vurderet, at arealet bliver nogenlunde det samme efter naturprojektet, som det var inden digegennembruddet.

Forventningen til den samlede indsats

Den samlede indsats for naturtyper og arter på styrelsens arealer forventes at medføre, at udviklingen i tilstanden er i fremgang for de dele af naturtyper og arter, der vedrører Naturstyrelsens arealer, således at der på sigt opnås tilstand I-II og gunstig bevaringsstatus, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.

Bilag

Bilag 1: Resumé af plejeplan for Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-område N 110

Denne plejeplan følger op på Natura 2000-planen for område N110 Odense Fjord og vedrører Naturstyrelsens arealer på 183 ha.

Natura 2000-området består af Habitatområde nr. H94 og Fuglebeskyttelsesområde nr. F75 og har et areal på ca. 5.048 ha.

Odense Fjord afgrænses mod nord af Enebærødde, som rummer Fyns eneste større hedeområde med forekomst af både våd og tør hede samt enekrat.

Den inderste del af Odense Fjord, Seden Strand, er en lavvandet bugt med en middeldybde på mindre end 1 m. Heri udmunder Odense Å, som afvander 31 % af Fyn. Yderfjorden er også lavvandet, men dog med en middeldybde på 2,7 meter. En smal sejlrende vedligeholdes fra Odense havn og ud gennem fjorden. Flere småøer er opstået ved oplæg af fyld fra oprensninger af sejlrenden. Der er to beboede øer og ca. 25 små holme i fjorden. Generelt er området stærkt præget af menneskelige aktiviteter på grund af nærheden til Odense. Omkring Odense Å's udløb og især i den sydlige del af fjorden findes større strandengsarealer.

Strandenge, øer og holme er vigtige yngleområder for klyde, splitterne, havterne og fjordterne. Disse arter fouragerer i de lavvandede fjordområder og lagunesøer, som samtidig er et af Fyns vigtigste raste- og fourageringsområder for vandfugle som sangsvane, knopsvane og blichøne.

Odense Fjord er desuden ynglested for havørn og et vigtigt fourageringsområde for hjejle.

I den inddæmmede Fjordmarken i nordvestenden af fjorden findes artsrige rigkær med forekomst af skæv vindelsnegl.

De fleste småøer i området er omfattet af vildtreservat med helt eller delvist adgangsforbud i fuglenes yngletid. Der er desuden zoner med færdsels- og jagtrestriktioner.

Natura 2000-området ligger i Nordfyn, Odense og Kerteminde kommuner og indenfor Vandområdedistrikt Jylland og Fyn.

Inden for området ejer Naturstyrelsen øen Vigelsø, der er udlagt til naturformål. På øens sydlige del er der genskabt en lagune sø med omgivende strandenge, og på den nordlige del er der plantet løvskov. Efter digebrud i storm i december 2013 er det besluttet ikke at retablere diget, men at forsøge at genetablere strandenge ved at skabe en større zone med tidsvise oversvømmelser. Projektet udføres i 2016. Vigelsø er en vigtig lokalitet for en række kystfugle, herunder klyde og terner. Styrelsen ejer ligeledes det inddæmmede areal Fjordmarken i den vestlige del af fjorden. Her findes artsrige forekomster af blandt andet orkidéen sump-hullæbe og skæv vindelsnegl. Sump-hullæbe er ikke en del af udpegningsgrundlaget.

Plejeplanen er udarbejdet i overensstemmelse med Natura 2000-planens målsætninger og adresserer konkret følgende områdespecifikke retningslinjer fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres sammenhæng mellem forekomster af kalkoverdrev og rigkær med henblik på at gøre arealet mere robust overfor a) pludselige hændelser (f.eks. ekstreme vejrforhold), b) klimaændringer c) for at mindske randpåvirkninger fra omkringliggende landbrugsarealer eller d) for at bidrage til etablering af større driftsenheder.
- Tilstanden af levestederne for klyde, havterne og splitterne forbedres, således at 75 % af de kortlagte levesteder for klyde og havterne samt levestedet for splitterne får en god naturtilstand i overensstemmelse med arternes krav til ynglelokalitet.
- Der gennemføres en grundlæggende indsats på hedearealer med henblik på forbedring af naturtilstanden ved enten efterfølgende pleje eller periodevis rydning/skrælning/afbrænding.
- Der iværksættes en bekæmpelse af invasive arter på naturtypen strandvold med flerårige planter med fokus på arealer med en forekomst på over 10 %.
- Naturstyrelsen vil være særlig opmærksom på våd hede, tør hede, enekrat og rigkær samt ynglefuglen splitterne, som har en væsentlig forekomst i området (jf. områdets målsætning) og er i tilbagegang.

Tabel I: Kortlagte lysåbne naturtyper i plejeplanen

Lysåbne naturtyper (ha)		
	naturtype	Total
1310	Enårig strandengsvegetation	18,8
1330	Strandeng	35,0
6210	Kalkoverdrev	4,7
7230	Rigkær	1,0
1220	Strandvold med flerårige	0,7
Hovedtotal		60,4

Indsats for de lysåbne naturtyper

I det følgende angives Naturstyrelsens planlagte indsats for de lysåbne naturtyper på udpegningsgrundlaget.

Der skete i december 2013 et digegennembrud, som betød, at de inddigede strandenge blev oversvømmet. Der gennemføres derfor et større naturprojekt, hvis formål er at genskabe de strandenge, der blev oversvømmet ved digegennembruddet. Med det nye projekt vil der skabes nye strandenge med naturlig hydrologi. Samtidig tilgodeses ynglefugle ved genskabelse af prædationsfrie øer.

Tabel II: Plejemål for lysåbne naturtyper

Målsatte habitatnaturtyper (ha)				
		Naturtype	Målsætning	Total
Eksisterende habitatnatur	1310	Enårig strandengsvegetation	Sikring af naturtypen	0,1
			Udvikling mod 1330 Strandeng	18,8
			Forbedring af hydrologi	18,8
			Naturlig dynamik	0,1
	1330	Strandeng	Sikring af naturtypen	27,0
			Udvikling mod 1330 Strandeng	8,0
			Forbedring af hydrologi	8,0
			Naturlig dynamik	0,9
	6210	Kalkoverdrev	Sikring af naturtypen	4,7
			Naturtypebevarende pleje	4,7
	7230	Rigkær	Sikring af naturtypen	1,0
			Naturtypebevarende pleje	1,0
	1220	Strandvold med flerårige	Sikring af naturtypen	0,7
			Naturlig dynamik	0,7

Tabel III: Planlagte løbende plejetiltag for lysåbne naturtyper

Areal omfattet af indsatsen (ha)					
		Naturtype	Plejetiltag	Omfattet af eksisterende planlægning	Total
Eksisterende habitatnatur	1310	Enårig strandengsvegetation	Græsning	Eksisterende	18,8
			Andet areal uden drift	Eksisterende	0,1
	1330	Strandeng	Græsning	Eksisterende	15,1
			Andet areal uden drift	Eksisterende	0,9
	6210	Kalkoverdrev	Græsning	Eksisterende	4,7
			Rydning af opvækst	Eksisterende	4,7
	7230	Rigkær	Græsning	Eksisterende	1,0
			Rydning af opvækst	Eksisterende	1,0
	1220	Strandvold med flerårige	Andet areal uden drift	Eksisterende	0,7

Tabel IV: Planlagte enkeltstående plejetiltag for lysåbne naturtyper

Areal omfattet af indsatsen (ha)					Omfattet af eksisterende planlægning	Total
	Naturtype	Plejetiltag				
Eksisterende habitatnatur	1310	Enårig strandengsvegetation	Hegning	Eksisterende	18,8	
			Andre anlæg vedr. græsning - ikke hegn	Eksisterende	18,8	
			Ophør med vedligeholdelse af afvanding	Nyt	18,8	
	1330	Strandeng	Hegning	Eksisterende	15,1	
			Andre anlæg vedr. græsning - ikke hegn	Eksisterende	15,1	
			Ophør med vedligeholdelse af afvanding	Eksisterende	19,0	
				Nyt	8,0	
	6210	Kalkoverdrev	Hegning	Eksisterende	4,7	
			Andre anlæg vedr. græsning - ikke hegn	Eksisterende	4,7	
	7230	Rigkær	Hegning	Eksisterende	1,0	
			Andre anlæg vedr. græsning - ikke hegn	Eksisterende	1,0	

I tabel III og IV er der en opdeling i to kategorier "eksisterende" og "nye":

- "Eksisterende": Kategorien dækker over de tilfælde, hvor det pågældende plejetiltag allerede er omfattet af den eksisterende driftsforvaltning eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at plejetiltaget vil blive gennemført i plejeplanperioden.
- "nye": Kategorien omfatter de tiltag, der alene gennemføres for at opfylde målene i N2000-planerne for 2016-2021.

Særlig indsats for arter

Plejen af områdets lysåbne naturtyper vil samtidig tilgodese en række arter på udpegningsgrundlaget. Herudover planlægger Naturstyrelsen en særlig indsats for havterne. Det vurderes, at indsatsen for at reetablere strandenge efter digegennembruddet også vil gavne arterne klyde og hjejle. Indsats mod prædation ved dels bekæmpelse af ræve, der i perioder kommer til Vigelsø, dels ved at etablere øer som følge af førnævnte naturforbedringsprojekt vurderes også at gavne arter som spiltterne og fjordterne.

Naturstyrelsen planlægger ikke yderligere indsats for arterne skæv vindelsnegl, sangsvane, havørn og rørhøg end de plejetiltag, der er oplyst under plejeplanerne for de lysåbne naturtyper.

Tabel VII: Mål for arter

Målsatte arter (antal)		
Art	Navn	Målsætning
A194	Havterne	Sikring af artens levested
		Beskyttelse mod forstyrrelser

Tabel VIII: Planlagte artsplejetiltag for arter *udover* plejetiltagene for de lysåbne naturtyper

Indsatser for arter (antal)		
Art	Navn	Indsatstype
A194	Havterne	Færdselsregulering ved skiltning
		Begrænsning af prædation
		Slåning - d.v.s. uden fjernelse af det afslåede

Ændring af naturtype

Nogle af Natura 2000-områdets arealer uden habitatnatur skal udvikle sig til naturtyper på sigt, og udvalgte arealer med eksisterende naturtyper skal blive til andre naturtyper end dem, der forekommer i dag. Der skete i december 2013 et digegennembrud, som betød, at de inddigede strandenge blev oversvømmet. Der gennemføres derfor et større naturprojekt, hvis formål er at genskabe de strandenge, der blev oversvømmet ved digegennembruddet. Det indebærer, at strandengene først forsvandt, og nu igen er under etablering. Derfor registreres hændelsen i plejeplanen som en ændring af naturtypen. Tabel J nedenfor viser at de naturtyper, der var der inden digegennembruddet konverteres, og tabel J viser den planlagte udvidelse af naturtyper som følge af naturprojektet.

Tabel j: Planlagte udvidelser af naturtyper

Udvidelse af naturtyper (ha)	
Målsætning	Total
Udvikling mod 1330 Strandeng	26,8

Tabel k: Planlagte konverteringer til anden naturtype

Konvertering af naturtyper (ha)		
	Naturtype	Total
1310	Enårig strandengsvegetation	18,8
1330	Strandeng	8,0

For naturtypen strandeng er det vurderet, at arealet bliver nogenlunde det samme efter naturprojektet, som det var inden digegennembruddet.

Forventningen til den samlede indsats

Den samlede indsats for naturtyper og arter på styrelsens arealer forventes at medføre, at udviklingen i tilstanden er i fremgang for de dele af naturtyper og arter, der vedrører Naturstyrelsens arealer, således at der på sigt opnås tilstand I-II og gunstig bevaringsstatus, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.

**Miljø- og
Fødevareministeriet**
Naturstyrelsen

Gjøddinggård
Førstballevej 2
7183 Randbøl

www.nst.dk